

Mészáros Urbán Szabó Gábor

Lelőni egy hódot, és sírni

Arthur Miller: *Jelenlét* (Európa Könyvkiadó, Bp., 2010)

A 2005-ben elhunyt, a huszadik század egyik legnagyobb drámaírójának tartott Arthur Asher Miller magyar nyelven eddig hozzáférhetetlen novelláiból publikált egy csokrot 2010-ben az Európa Könyvkiadó. Az Egyesült Államokban 2007-ben napvilágot látott posztumusz mű, a *Presence*

hat hosszabb-rövidebb írásból szerkesztett gyűjteményét

Jelenlét

címmel veheti kezébe a hazai olvasóközönség, Papolczy Péter élvezetes fordításában. A kiadó által szerény tömörséggel egyszerűen csak tökéletesnek ítélt novellák olvasása során egy biztos kezű, rendkívüli élettapasztalatú, nagy író világába nyerünk bepillantást, ha nem is a teljességre törekvő erkölcsi összegzés nevében, de mindenképpen bizonyos morális végkövetkeztetések érintésének kimondott igényével. Az elsősorban színdarabjaival világsiker aratott amerikai szerző rövidprózai munkáiban is tetszetős, realistán pontos, ugyanakkor gazdag színvilágú nyelvet használ. A közérthetőségre alapozó írások nyelvi közege mellett, hogy rendkívüli leíró erővel rendelkezik, hatásos környezetet biztosít a finoman beléscsúszó, az emberi létezés báziskérdéseit kitapogatni vágyó kutatói elmélkedés számára. Ahogy Miller az 1987-es

Timebends

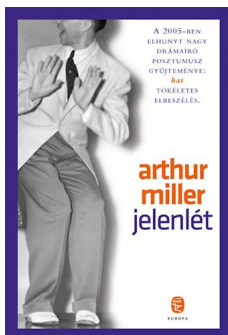
(

Kanyargó időben,

Európa Kiadó, 1990) című életrajzi regényében megvallja: „Én azok mellé akartam állni, akik nem engednek, nem azért, mert biztos voltam benne, hogy jó vagyok, hanem mert hittem, hogy morális tartalom nélkül nem létezhet esztétikai forma, hiszen az olyan volna, mintha ötvonal-rendszer nélkül írnánk le a hangjegyeket.” Ez az alkotói attitűd a

Jelenlét

novelláit is egyetlen, heterogén díszekből összefűzött gyöngysorba zárja, részben újra felmutatva, részben kibővíve a huszadik századot velejéig megtapasztalt író életművének kérdésköreit.

A kötetnyitó *A bulldog* című novella egy tizenhárom éves fiú nyári élményéről számol be, aki kiskutyát vásárolni indul a város egy kétes hírű negyedébe, az állaton kívül azonban élete első szexuális élményét is megkapja mellé: egy felnőtt nő tárja ki előtte köntösét, és a háza padlóján a magáévá teszi. Mulatságos, másrészt elgondolkodtató tépelődést követünk a novella végéig, a kutyával járó kalamajkák, és a Lucille nevű ledér hölgy utáni folyamatos, sóvár, fejlődéslélektanilag zseniálisan kamasz-hű vágyakozás párhuzamait.

A fellépés klasszikus cselekményvezetésű darab, amelyben a zsidó származású Harold May, a tehetséges sztepptáncos különös kalandját tárja elénk a szerző. Egy fergeteges budapesti fellépés után a La Babalu nevű klubban hősünket rejtélyes, és szinte visszautasíthatatlanul nagyvonalú ajánlattal keresi fel Fugler, a budapesti német nagykövetség kultúrattaséja. Mesés összeggel kecsegtet az egyszeri berlini produkció, a társulat csomagol és Németországba utazik. Hol lehet a hiba? – morfondírozik nem kevés aggodalommal May, de arra ő sem számít, hogy tánctudásával aznap este magát a Führert kell szórakoztatnia. Ennyi bőven elég is lenne egy jó novellához, de *A fellépésben* ekkor kezd csak igazán brillírozni a szenzációs cselekménytechnika: a lenyűgözött Hitler, mit sem sejtve annak zsidóságáról, tánciskolák alapítására kéri fel Mayt a birodalmi Németországban. A döntés, amellyel sztepptáncosunk szembesül, olyan erkölcsi kérdéseket vet fel, amelyek a komikum és a tragikum között billegő darabot könnyen a borzongásra vágó olvasó kedvencévé teszik.

Letisztult, a fabulák világát megidéző mese a *Hódok*, amelyben egy férfi és egy hód pár küzdelmének leszünk tanúi. Az értelemmel bíró ember és a látszólag irracionális természet szembeállításánál során bár az ember megszabadul a tó kártevőitől, a meditatív, empatikus, nem ritkán a lelkifurdalás kiprovokálására is alkalmas elmélkedések egy ember feletti nézőpont szükségszerűségét is felvetik.

A póré kézirat a művészet és a szerelem összetetalálkozó és egymástól elváló útjait fürkészi egy Clement névre hallgató, valaha sikeresebb napokat látott író szemszögén keresztül. Az alkotói energiák kiapadása, amely oka vagy okozata egyaránt lehet Clement tökéletes elidegenedésnek feleségétől, az író új ötletre sarkallja. Hirdetést ad fel, kiterjedt testű hölgyeket keres, akik felajánlják bőrfelületüket, hogy azokra írva végre-valahára egy új mű születhessen.

Pikáns, artisztikus, szexualitással fűszerezett novellát ír Miller, amely során egy tönkrement kapcsolat felfrissítésére tett kísérlet tanúi leszünk, miközben véglegesen és fájdalmasan összerosódnak a határok szerelem és ihletettség között.

A lepárló a kötet leghosszabban kibontott, nagy ívű műve, a történet időben is több évtizedet ölel át. A középpontban álló New York-i Levin, aki valaha Haiti szigetén töltött el egy hosszabb, napfényes időszakot, harminc év elteltével, özvegyen és öregen, a napi rutinok elől menekülve úgy dönt, visszatér a szigetre, hogy megkeressen egy szürreális terpentinelpárlót, amit néhai honfitársa annak idején egy domb tetejére telepített. A visszatérés során a megelevenedő emlékek és érzelmek egy élet kiértékelésének kellékeivé válnak, a létezésben minduntalan értelmet kereső, a veszteségeket feldolgozni vágyó narrációban pedig, ha akarjuk, felfedezhetjük az élete végén számvetést végző szerzőt is.

A kötetcímnek is kölcsönzött *Jelenlét*, mint a könyv utolsó gyöngyszeme, kiváló záródarabnak bizonyul. A lírai hangvételében a többitől kissé eltérő novella a szexuális vágyakozás, mint egy a kapcsolatban rég elveszett öröm forrását restaurálja. Az idegen pár közösülését akaratlanul kileső férfi kalandja egy elfeledett jelenlét ismételt, éber megélésére biztat.

Arthur Miller utolsó hat novellájában közös a különösség, ami a mindennapok látszólag banális eseményeit nagyító alá vonva feltárulkozik előttünk. A kinagyított tettek egyaránt értelmezhetők profán és szakrális aktusként, mint egy hód lelövése, a tolómérős zsidóvizsgálat, a lepárló megépítése, vagy egy kamasz elcsábítása. Ezekben a leírt világokban valami elromlott, megüresedett, hiányzik. Olyan pályára állunk, amin szükségszerűen lehetetlen helyes döntéseket hozni, mert a hús vagy éppen a teremtő szellem javára kell döntenünk a másikkal szemben. Hogy mindezek ellenére a novellák mégsem reménytelenek, abban fontos szerepet játszik az a feloldozó derű, ami akár egy bölcs mester, végig ott áll a gyakran szomorú konklúziók felett.